可尼有河域的河域

र्भ १ नर १ VOL-I No: I मार र्नेमा पुत्रा रूप /GANGTOK YULSA- गाङतोक युक्सा AUG-2002 साओ रू.3/-

न्यर ब्रिंद्रेया हराया वेष प्राया

दास ट्रांचा क्रिक्त क्षेत्र क्षेत्र क्षेत्र क्षेत्र स्था सामाण निवास है क्षेत्र महिन्द्र मार्थ क्षेत्र क्षेत्

SIKKIM AKADEMY INAUGURATED

Gangtok, Mr. Pawan Kumar Chamling, the Chief Minister of Sikkim inaugurated the Sikkim Akademy on 6th July 2002 in the Banquet Hall of Sikkim Legislative Assembly Secretariat, Gangtok. The Akademy consists of 31 members which includes the representatives of eleven different languages spoken in the State. In a houseful guests and representatives from all sectors, Mr. Chamling, the Chief Guest of the occasion, congratulated the elected members of Akademy

कालंबुड शी तामड जोंग्सा कालंबुड मुलाई २१। अखिल भारतीय तामड बौद्ध संघ कालंबुड भाखाले 'फुन्छोग साडाग् ताग्तेनलिड' गोन्पामा तामड जातिको धमं, चाडबाड औ जातीय पहिचानका बारेमा सभा सम्पत्न गऱ्यो। सभामा अतिधिहरु नेपाल तामड धेदुडका केन्द्रीय सच्चित्र अजितमान तामड, सिक्कम तामड बौद्ध संघका सल्लाहकार तथा छार ग्याम पविका गाडतोकका कुमार योन्जन, अभाता बौसंका केन्द्रीय उपाध्यक्ष जे.बि.स्याडबो.

गुरु रिन्पोछे जन्मजयन्ती

गाडतोक, जुलाई १९ । हिमाली बौद्ध धर्मावलम्बी, सहायानी डीडमा सम्प्रदायका

परमगुरु गुरु रिन्पो छे को जन्म जयन्ती

एक समारोहका बीच सम्पन्न भयो । गाडतोक स्थित cont..page..2 वामङ र लिम्बूले ट्राइवल पाउने ?

गाङतोक । केन्द्रीय क्यांबिनेटको गत
मइ महिनाको अन्तितर बसेको बैठकले अनुसूचित
जातिहरुको सूची बदल्ने विषय अनुगोदन गरेको
र आउँदो केन्द्रीय संसदको अधिवेशनमा
अनुसूचित जात र जातिहरु संशोधन विधेयक
सन २००२ प्रस्तुत हुने कुरा केन्द्रीय संसदीय
मन्त्री प्रमोद महाजनले बताउनु भएको थियो ।
यो अनुसुचित जातिको संशोधनमा सिक्किम तथा
पश्चिम बंगाल राज्यका तामङ र लिम्बूहरुलाई
पनि समावेश गरिने सुनिएको छ वर्षोपछि यो
खबरले सिक्किम तथा पश्चिम बंगालका तामङ
र लिम्बूहरुमा अशाको त्यान्द्रो पलाएको छ तर
cont.page.3

वामङ इतिहास गोष्टी

दार्जीलिङ, जुलाई ७ । अखिल भारतीय तामङ बौद्ध संघ, केन्द्रीय समितिको आयोजनामा एक दिवसीय तामाङ जातिको सामाजिक इतिहास विषयक गोष्ठी दार्जीलिङ स्थित जी डि.एन.एस हलमा सम्पन्न भयो । धर्मगुरु कर्मग्याल्क्षेन वल तथा दावा वाङ्गेलवाट मंगलाचरण गरी कार्यक्रम आरम्म भएको थियो । आयोजक पक्षवाट तामङ बुरीङहरुले आमन्त्रित अतिथिगणहरुमा खदा अपंण तथा व्याच वितरण गरिएको थियो । विद्वान डा.पा.जस योन्जनको सभापतित्वमा सम्पन्न सो गोष्ठीमा अतिथिहरुमा .cont.page..3

यस अंक भित्र

१.सिक्किमको बधैचामा एउटा नयाँ फूल

केन्द्रीय सहकोषाध्यक्ष कृनसाड मोक्तारुont..page..3

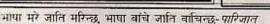
- २ बुद्ध पूर्णिमा र सागा दावा .
- ३ पेशोकमा तामड संगोष्ठी
- ४. दाजीलिङमा इतिहास गोष्ठी...सम्पन्न
- ५ दैनिक पूजा-पाठका केही विधिहरू
- ६. आसमका नेपालीहरुवारे लेख..
- ७. तामड नामयीग वर्णमाला सिकौं:
- द याम्बु उत्पतिवारे तामड कविता.
- ९ महागुरु नोबुं लामाप्रति समवेदनाः

ंबुद्ध पूर्णिमा' र 'साजा दावा'को तिथिमा भिन्नता किन र कसरी ?

विश्व शान्तिका दूत महामानव भगवान बुद्धको जीवनको त्रियोग जन्म, ज्ञान प्राप्ती र निर्वाणका पावन तिथि वैशाख पूर्णिमालाई विश्वभरका बौद्धहरुले बुद्ध जयन्ती एवं विभिन्न रूपमा मनाउने गर्दछन्।

श्रीलंका, थाइल्याण्ड, भियतनाम, लावस, कम्बोडिया लगायत बौद्ध देशहरुमा भने यो तिथिलाई नयाँ वर्ष चाडको रुपमा पनि बडो धुमधामसंग राजकीय सम्मानका साथ मनाउँदै आइरहेको छ । यो पूर्णिमालाई तिब्बत, भूटान, सिक्किम, लदाख आदि क्षेत्रहरुमा "सागा दावा"(बुद्ध पूर्णिमा वा बुद्ध जयन्ती) भनेर भारतीय चन्द्र पात्रो अनुसार जेष्ठ पूर्णिमाको

दिन मनाउने गरिन्छ । सिक्किम र भूटानमा यो दिनलाई अभै राजकीय पर्वको रुपमा नै मनाइन्छ । यस cont. page

पद हैंग सुवास श्वाद हैव स्वार / GANGTOK YULSA/गाइन्तोक युक्सा-1

ऑं १ 7^{८ १} VOL-1 No:1 AUG-2002 सम्पादकीय

सिक्किमको बघैंचामा एउटा नयाँ फूल.."

सिक्किम सरकारले सिक्किमका क्षेत्रीय भाषाहरुलाई राजकीय सम्मान दिएको सातौ वर्ष लाग्दा मान्यता प्राप्त अन्य भाषाहरु लगायत *तामङ* भाषाले पनि आफ्नो *तामयीग* लिपिमा पाठ्यपुस्तक तयार गरी शिक्षण केन्द्रमा पाइला टेक्न सक्षम बनेको छ । विलयको संघारमा पुगेको तामङ भाषालाई पून संरक्षण र संवर्धन गराई ती जातिहरुको अस्तित्व मेटिनबाट जोगाइ राख्नु पर्छ, बचाउनु पर्छ मन्ने चिन्तन लिने मूल र एउटै व्यक्ति श्री पवन चार्मालंड नै हो भन्दा अन्यथा बिलकुलै हुने छैन किन भने आजको परिवेशमा सिक्किमे र सिक्किमको पहिचान भनेको सिक्किमका भाषा, लिपि, मेषभूषा, संस्कृति, परम्पराहरु नै हो अर्थात यहाँको भोटिया, लेप्चा, तामाड, गुरुड, लिम्बू, राई, मगर, नेवार, क्षेत्री, बाहुन, सुनुवार, शेर्पा आदि जनसमुदायको मौलिक पहिचानहरु भन्नु नै आजको सिक्किमको पहिचान हो । राज्यका यी निधिहरुको विकास प्रवर्द्धन एवं संरक्षणका लागि वर्तमान सिक्किम राज्य सरकारको नीति धन्यवादका भागीदार हुने छ । जसको कारण आज यो त्रि-भाषिक र त्रि-लिपिमा यो "गाइतोक युल्सा" जन्माउने अनुकूल वातावरण बनेको छ । आशा गर्न सिकन्छ, राज्यबाट प्रत्येक भाषा ,संस्कृतिले यसरी नै न्यानो माया पाइनै रहेमा भविष्यमा यस्ता फूलहरु अभ सयौं फुल्ने छ । सिक्किम एउटा रमणीय वधैंचा बन्ने छ ।

जबिक हामी तामड आफै जसलाई हाम्रा ठूलाबढाले आफ्नो मातृभाषामा बोल्दा 'मान्छे खोने भाषा' भन्ने स्थितिमा पुगि सकेका थियौ यस्तो विषम परिस्थितिलाई पन्छाएर आज तामड भाषाको पाठ्यपुस्तक सिक्किमे स्कूल धाउने नानीहरुको भोलामा छ, भन्दा अभ पिन सूचनाको अभावमा कित तामडलाई पत्यार लागि रहेको छैन । तसर्थ आजको सूचना र सञ्चारको युगमा जाति, भाषा, धर्म, संस्कृति, रीतिरिवाजजस्ता विविधताको महत्वलाई सिञ्चित गर्ने अभिलाषामा सिक्किमको फूलवारीमा एउटा नयाँ फूल यो "गाडतोक युल्सा" फुल्न लागिरेहको छ ।

'गाइतोक युल्सा'-मा तामङ भाषा र लिपिको प्रयोग अनि सचेतनका लागि सूचना अन्तर्राष्ट्रिय भाषा र स्थानीय माध्यम भाषा खस(नेपाली)मा समस्त पाठकवृन्द माभ्त पिस्किएको छ। यहाँ "गाडतोक-युलसा" भन्नाले 'गाड' तामङ भाषामा डाँडा र 'तोक' तामङ भाषामा मञ्ज्याङ/देउराली, थुम्को र 'युल्सा'ले बस्ती, क्षेत्र, राज्य आदि अर्थ अनि समग्रमा भञ्ज्याङ्ग/देउराली थुम्कोको बस्ती भन्ने बुभ्नाउँछ। थुजेछे

30||√y.₩A, . L. AC. A. AC. A. AC. A. |

सिविकम तामङ बौद्ध संघ

फल्बा लेडमो,

तीनी नाङ्गर सिक्किमला स्या छोडखाडरी स्या थावा, चुडबादुगु तामङ्जेन स्याप् मुला । दीक्पा आलानी बीसाम स्याला छोड आताबा । स्या चुडबा तामङदुगुसे दीक्पाजेन लाचीबा मुला ।

ह्याङ्ला छ्योओ(धर्म)री दीक्पा लाबा ग्यातग्याम थारीडनोन चीतोबा ताम मोक्कोन बौद्धदुगुसे गोबा सेवा मुला। स्याला छोड लाबा तामङदुगुसे चृस्पा बौद्धदुगुसे लाबा आताबा ग्यात लासी चीबासे झन्बादुगुसे ह्याङ् मोक्कोन तामङदुगुदा नाओवा ग्यातलाबा बीसी आज्यापा मीसे च्याबा मुला। चुस्पा स्याला छोड लाबादुगु खांओला(खानाङ्ला) हीन्ला बीसी म्हाओसी नीमा थेनीदुगु सिक्किमला आहीन्बा बीसी बौद्ध संघसे गोजी। थेन्दुगु सिक्किमरी ग्यातदोत लाबारी खाबा हीन्ना।

चुराङ्वा स्या चुङ्वा, सेमचेन सात्पा, स्या थावा, आज्यापा थेन दीक्पाला ग्यात हीन्वा। दान्देदोना चु ग्यातलासी खाबा मोक्कोन तामङ यहुल्बादा स्या चुङ्वा ग्यात ख्लासीनाम् स्यान्दोन् ग्यात लातोला थेन चुस्पा दीक्पा ग्यातग्याम् थारीङ चीदोला बीसी चु ताम छोर्नालावा (सूचना) पीन्बा मुला।

चु छोर्नालाबा ताम(स्चना) स्याप्पा ला हीन्से ओसो थेनीदुगु चुस्पान दीक्पाला ग्यातलासी चीबा स्याप्जी बीसाम् थेन्दुगुदा खात्पा ठीम लातोबा होजा लासी नीला ।

॥ह्याड् साड्ग्येला ग्यामरी नीगे लासो॥

१५ अप्रेल १९९९

युवा शाखा

구·씨도 - 물도'축'(대 | BE'전 | 회적 · 디디'전' ... cont from page 1

कुएटाविस्कुथ, लेगा ब्रेस, खेगां श्रम, खेगां श्रीकु स्कूट प्राम्त हेहा। विकुश्या नेम्प्र अन्यप्ता प्र श्रेय अस्ताप्ता श्रेय देस प्राम्पाहिस्त्रेम, विम कुट तम्ब्र हुं हुं ब्रेम टेसे नेम्प्र स्वाप्ता प्र सम्प्रमा श्रेय अस्ताप्ताहिस् श्री. नेम्प्र लाम कुर्य स्कूम, स्वाप्त अस्ताप्ताहिस् कुर अभान्न मुप्तां गामी हुं न्नु कुन्नम, स्वाप स्वाप्त प्रतिश्वीति, सुन्न भर कुरिक्षान, स्वाप स

(तामङ जातिको उत्पति सम्बन्धमा सान्दर्भिक ठानी, बाइ तामङको उत्पतिवारे, जि.डि.लामाको "तामङ च्युङनीला ठीमतेन तामछयोशी"पुस्तक बाट साभार, सं.।

गुरु रिन्पोछेको जन्मजयन्ती....पृष्ठ एक बाट देउरालीमा रहेको छुयोर्तेन(स्तुपा)बाट गुरु रिन्पोछेको प्रतिमा राखिएको रथ यात्रा आरम्भ भएको थियो। रथयात्रामा लामा बौद्ध धार्मिक विधि अनुसार अष्ट मगल, शुभ सूचक तथा ध्वजाहरुसहितको लामा गुरुहरु अधिअधि अनि गुरु रिन्पोछेको रथ र त्यसका पछाडि विद्यालयका विद्यार्थीहरु, कर्मचारीहरु, विभिन्न बौद्ध धर्मालम्बी श्रद्धालु भक्तजनहरु तामड, लाप्चे, भोटिया, गुरुड आदि लगायत अन्य बौद्धमार्गीहरुको पनि सहभागी रहेको थियो। रथ यात्रा पूर्व राजाको दरबार परिसरमा रहेको चुक्लाखाड गोन्पामा पुगेर धार्मिक अनुष्ठानमा वदलिएको थियो। गोन्पामा सिक्किम राज्यका राज्यपाल लगायत विभिन्न सरकारी उच्चपदस्थ अधिकारीहरुले पनि गुरु रिन्पोछेको प्रतिमामा खादा चढाउनुको साथै दर्शन गर्नु भएको थियो। सिक्किममा सन् १९९६ देखि गुरु रिन्पोछेको जन्मजयन्तीमा सबै सरकारी कार्यालयमा सार्वजनिक विदा दिवै आएको छ।

पेशोकमा तामङ जातिको संगोष्टी सम्पन्न

दार्जीलिङ, जून २३ । अखिल भारतीय तामङ बौद्ध संघ, प्रेशोक शाखाको आयोजनामा स्थानीय पेशोक गुम्बामा एक दिवसीय 'तामाङ जाति' विषयक संगोष्ठी सम्पन्न भयो । नेपाल तामाङ घेदुङका केन्द्रीय सचिव प्रमुख अतिथि अजितमान तामाङ संम्हरमे(नाइसाल) दीप प्रज्वलित गरी गोष्ठिको उद्घाटन गर्नुभएको सो तामाङ जातीय संगोष्ठीमा अखिल भारतीय तामाङ बौद्ध संघ एवं सिक्किम तामाङ बौद्ध संघका धर्मगुरु लामा लहाक्या बम्जन म्हेमेले तामङ जाति अनि बौद्ध धर्मका विषयमा प्रवचन दिनु भयो । अखिल भारतीय ता.बौ.सं.का केन्द्रीय उपाध्यक्ष पूर्वा तामाङ,

पि.कं गोम्देन, गान्तोक सिक्किमबाट प्रकाशित हुने छारग्याम पत्रिकाका सम्पादक कुमार योन्जन, अ.भा.ता.बीढ संघका केन्द्रीय सदस्य एस. के घिसिङ, कालेबुङ्गाट प्रकाशित हुने जम्ब्लिड पत्रिकाका सम्पादक लोब्साड योन्जन आदि वक्ताहरुले उक्त संगोष्ठीमा मन्तव्य व्यक्त गर्न भएको थियो । अ.भा.ता. बौ.सं. पेशोक शाखाको अध्यक्ष हि.बि. स्याङबोको सभापतित्वमा सम्पन्न भएको सो संगोध्ठीमा तकलिङका गात्वा ताम्बा म्हेमेहरुले आफ्नो बस्तीको वेदनाको साथै स्रिलो भाकामा 'तामङ ताम्बा व्हाओ' प्रस्तृत गर्न भएको थियो। प्रमुख अतिथिको वक्तव्यको कममा अजितमान तामङले "हामी तामङहरु आज नेपालको अतिदुर्गम कुन्तरादेखि भारतका विभिन्न राज्यहरु साथै वर्मासम्म फैलिएता पनि तामडहरुले आफ्नो मूल संस्कृति संस्कार र भाषा अभैसम्म बचाइ राखेको पाइएको छ । तर पनि हाम्रो समाजमा अर्काको रीमठीमहरुको अतिक्रमणले आज तामडहरुले अरु जातिको चाडवाडहरु दशै तिहार मनाउँदै आइरहे तापनि यो तामडहरुको आफ्नो मौलिक चाड होइन भनेर बताउन भयो। 'तामङहरुले मानिआएको लोखार चाड तिब्बतीहरुले मानिआएको लोस्प्रर भन्दा पुरानो र यो आफ्नै मौलिक चाड हो जसलाई आजभन्दा ४,००० वर्ष अगाडिदेखि चिनियाहरु तथा हामी तामडहरुले पिन मान्दै आइरहेको छ । त्यसैले लोछार मान्द्रमा तिब्बती भइन्देन यो संग हाम्रो आफ्नो नाता र सम्बन्ध छ, हाम्रो धर्म, संस्कृतिसंग मेल खान्छ तर दशै तिहार जस्ता हिन्दू चाडवाडहरुसग हाम्रो सम्बन्ध द्वैन त्यो त केवल तामइहरु माथि नेपालको हिन्दू शासकहरूले राणाकालदेखि जबरजस्ती दशै नमानेमा गर्दन कार्टिने जस्ता डरत्रास देखाएर लादिएको थोपरि दिएको चाड हो । किनभने राणाकालमा दशैंको बेला घरको दैलोको दांयाबांया रगतको पाँच हौंला देखिने पञ्जाको छाप लगाएको छ कि छैन भनेर जाँच आउंध्यो अनि इच्छा लागि नलागि पाणी हत्या गरेर आलो रगतको निशान धरको भित्तामा लगाउन् पर्थ्यो, यसरी तामडहरूलाई दशै मान्न बाध्य र विवश पारिएको थियो ।" भन्न भयो । कार्यक्रम आयोजकपक्षद्वारा सहभागीहरु सबैलाई राम्रो खानपिन एवं जलपानको पनि व्यवस्था गरिएको थियो ।

कालबङ्श तामङ जाम्सा ...पष्ठ १ को रहस के स.के.बि पाखीन, गोन्याका अध्यक्ष ए.के.जिम्बा, सचिव डि.टि मोक्तान आदि सहभागी हुन् भएको थियो । अ.भा.ता.बौ.सं.कालेब्ड शास्त्राका अध्यक्ष एवं सभाका सभापति लोब्साङ योन्जनले बौद्ध मंगलाचरण गरी आरम्भ भएको सो सभामा स्व. महागुरु नोर्व लामा प्रति दुई मिनटको मौनधारण गरिएको थियो । अतिथिको मन्तव्य दिंदै नेपाल तामङ घेद्डका अजितमान तामडले 'तामड जातिको पहिचान भनेको तामड भाषा, संस्कृति, चाडवाड र तामड वेशभूषाहरु हो । तामङ मीलिक चाङ लोखार हो यो लोखार तिब्बतीहरुको भन्दा पुरानो भएको क्रा बताउन् भयो । दशै हिन्दू चाड हो त्यसलाई तामडहरुले मान्नु भनेको आफ् हिन्दू हुन हो र मेरो गाँउ जहाँ म जन्में त्यहाँका तामडहरुले दशैमा टीका लगाउने, जमरा राख्ने भनेको आजसम्म थाहा छैन सुनेको पनि छैन, जहाँ कि तामङ जाति बाहेक अन्य जातिको बीउ नै पाईन्दैन । तसर्व यो चाड तामाडको होइन' भनेर ठोक्वा गर्न् भयो । त्यसरी नै अर्का अतिथि कुमार योन्जनले ' तामडहरुको आफ्तो शासन नभएकाले आफ्तो मौलिक धर्म, संस्कृति चाडवाड मनाउने बचाउने संरक्षण गर्ने क्रामा संघको अनुशासनमा रहन् पर्छ अनि आफ्बाट शुरुगरेर दशै तिहार जस्ता हिन्दू चाडहरु हामी बौद्ध मार्गी तामडहरुले त्याग्न् पर्छ, शुद्ध तामङ हुन संकल्प गर्नु पर्छ , अनि बल्ल तामङ समाजले ट्राइबलको सुविधा लिन आवश्यक मापदण्ड पुग्नेछ साथै एउटा मौलिक तामाङ भएर

वामङ जाविको इतिहास गोष्ठी..... पृष्ठ १ को रहन

नेपालबाट नेपाल तामड घेदडका केन्द्रीय सचिव अजितमान तामड प्रमुख अतिथि रहन भएको थियो । त्यसरी नै सिक्किम गान्तोकबाट श्रद्धेय धर्मगुरु लामा ल्हावपा बमजन, सि ता बी स.का सल्लाहकार एवं सिक्किमबाट प्रकाशित हुने "छार ग्याम" पत्रिकाका सम्पादक कुमार योन्जन, कालेबुडवाट जाम्बुलिड पत्रिकाका सम्पादक लोब्साइ योन्जन, निमा स्याडदान, एस.टि. लामा, ताक्दा तथा एल डि. मोक्तान, खरसाड, सहभागी हुनुहुन्थ्यो । अखिल भारतीय तामाङ बौद्ध संघका महासचिव एम एस बमजनको स्वागत वक्तव्यवाट आरम्भ भएको सो गोष्ठीमा तामड लामा, गान्त्रा, गान्सोम, ताम्बा तथा विद्वानहरुले विभिन्न शीर्षकमा तामड जातिको सामाजिक इतिहासवारे कार्यपत्रहरु प्रस्तृत गर्नु भएको थियो । जसमा धर्मगुरु लामा ल्हाक्या म्हेमेद्वारा 'तामड जातिमा बौढ धर्म हिजो आज अनि भोलि', प्रमुख अतिथि नेपाल तामाङ घेदुडका सचिव, अजिमान तामडद्वारा 'तामड जातिको मौखिक इतिहासको अवशेषहरु', कुमार योन्जनद्वारा 'लोछार, दशै अनि तामाङ जातिको पहिचान', एस टि लामाद्वारा 'ओन्मा दाडबोला ताम', एल डि. मोक्तानद्वारा 'तामाड जातिको उत्पति तथा इतिहास' लोब्साड योन्जनको 'तामङ जातिको सामाजिक इतिहास', जम्युलिङ पत्रिकाको कार्यकारी सम्पादक निमा स्याङदेनको 'तामड जाति र बृद्धधर्म' शीर्षकमा कार्यपत्र तथा बकपत्रहरु प्रस्तृत गरिएको थियो । कार्यक्रममा सहभागी हुन अखिल भारतीय तामङ बौद्ध संघको आमन्वणलाई स्वीकारेर इवर्स, टिस्टा भ्याली, मिरिक, पेशोक, कालेबुड, सिलगढी, खरसाड, तब्दा, सिक्किम आदि धुप्रै स्थानहरुवाट तामड व्हल्बाहरु आडपुगेका थिए । कार्यक्रम आयोजकहरुले सम्पूर्ण सहभागीहरुका लागि खानाको प्रवन्ध गरेका थिए । गोष्ठिको मध्यान्तरमा तामड व्हाश्री खेत्यो, स्यावा खेत्योहरुले तामड वेषभुषामा रोचक तामङ स्यावा(नृत्य) प्रस्तृत गरेको थियो । असिल भारतीय तामङ बौद्ध संधका उपाध्यक्ष फुर्वा तामड ज्यूले सम्पूर्ण अतिथि, गण तथा गोष्ठिको सफलताका लागि प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सहयोग गर्न हुने तथा सहभागी सबैमा धन्यवाद ज्ञापन गर्न भएको थियो । विद्वान एवं गोष्ठीका सभापति हा जस योन्जन 'प्यासी'ज्युले आफ्नो ओजपूर्ण मन्तव्य सहित 'तामङ जातिको सामाजिक इतिहास' विषयक गोष्ठी समाप्त भएको घोषणा गर्न भएको थियो । यसर ी तामड समाजभित्र रहेको विभिन्त पक्षहरु धर्म, संस्कृति, परम्परा, तामड जातिको उदगम् औ पुर्खीदेखिको लोपवान तामङ इतिहासकाबारेमा थोरै भएपनि चर्चा, परिचर्चा तथा मेहनतका साथ गरिएको सोध एव खोजपूर्ण प्रस्तुतीहरुले कार्यक्रम भव्यरुपमा सफल एवं सम्पन्त भएको थियो ।

वार्माङ र जिर्म्यूले ट्राइयल पाउने ? पृष्ठ १ को रहल अभै पारित भै नसकेको अवस्थामा विगतमा जस्तै हाती आयो हाती आयो फुस्सा हुने आशंकाहरु पिन बजारमा सुन्न पाइन्छ । तर पिन सिक्किमको साथसाथै पश्चिम बंगालमा पिन यो हल्ला चलेको छ । गत महिना एउटा दैनिक पित्रकामा यो समाचार छापिएपछि यसपाली ट्राइबलमा दिरने आशाले भिरएको सुसमाचारको प्रतीक्षा यतिखेर भारतीय तामङ तथा लिम्बूहरुमा किसानलाई मनसुनको पर्खाई जस्तो भएको छ । यसै शिलिशलामा अखिल भारतीय तामाङ बौद्ध संघको एक प्रतिनीधि मण्डल यो विषयलाई लिएर दिल्ली जानलागेको कुरा संघका केन्द्रीय सहकोषाध्यक्ष कुन्साङ मोक्तानले गाङतोक युल्सालाई बताउनु भएको छ ।

तामङ जातिको अस्तित्वको रक्षा गर्नु पर्छ ' भन्नु भयो । त्यसैगरी केन्द्रीय उपाध्यक्ष जे वि स्याङवो र केन्द्रीय सहकोषाध्यक्ष कुन्साङ मोक्तानले तामङ जातिले आधा शताब्दीदेखिको प्रयासमा पिन ट्राइबलको सुबिधा पाउन नसक्नुको पछाडी तामाडहरुले मानिरहेको हिन्दूचाड दशै तिहार मुख्य बाधक हो । दशै र तिहार मनाउने तामङहरुले ट्राइबलको सुबिधा लिन नपाउने कुरा सरकारी ट्राइबल सुबिधा हेर्ने उच्चायुक्तले आफूलगायत गएको डेलिगेशनलाई बताएको कुरा सुनाउनु भयो ।

الْحِدِّ الْجَدِّ तीनी हेन्छेनोन, राङला दीमरी थेन राङनाङरी तामङ ग्योत/ग्योशीनोन पाडने, आसेवा आगोवासे लोप्कें नानीहरुलाई मातुभाषा सिकाउऔं मातुभाषामा नै बोल्ने गरीं।

दिनलाई सरकारी विदाको सूचीमा 'शाक्यमुनि बुद्धको जन्म, ज्ञान प्राप्ती एवं निर्वाणको तिथि' भनेर नै उल्लेख गरिराखेको पाइन्छ । यो पूर्णिमालाई विशाखा नक्षत्रसंग सम्बन्धित अथवा विशाखा नक्षत्रयुक्त रहेका हुनाले 'विशाखा पूर्णिमा' नामले पनि चिनिन्छ, अथवा सौर मासानुसार वर्षको प्रथम महिना वैशाखको पूर्णिमा 'वैशाखपूर्णिमा' भनिन्छ ।

वास्तवमा तिब्बती भाषामा 'सागा दावा'को अर्थ पिन त्यही नै रहेको पाइन्छ । सरत चन्द्र दासको तिब्बती अंग्रेजी शब्दकोश अनुसार भन/sa-ga/ को अर्थ विशाखा नक्षत्र (constellation) लाई नै बुफाएको छ । अनि बुद्ध जयन्तीलाई 'सागाइ दावा'(सा-गाओ-स्हल्-वा) "/ sagahi-sla-wa/ "the month of vais'akha(April-May) in which Gautam Buddha was born, and in which he renounced the world and died" भनिएको छ । यहाँ 'सागा' भनेको विशाखा नक्षत्रयुक्त, विशाखा पूर्णमा र 'दावा' भनेको तिब्बती भाषामा महिना (चन्द्र महिना) हो अथवा विशाखा नक्षत्रयुक्त पूर्णमा वैशाख पूर्णमा हो । त्यसैले "सागा दावा" भन्नाले वैशाख पूर्णमा विशाखा पूर्णमा विशाखा नक्षत्रयुक्त पूर्णमा अर्थात भगवान शाक्या मूनि गौतम बुद्धको जन्म जयन्ती नै हो भन्ने स्पष्ट हुन्छ ।

तर तिब्बती र भारतीय पात्रोअनुसार यो दिन वा बुद्ध जयन्ती प्रत्येक द्इ वर्ष भिन्दै तिथिमा पर्दछ भने प्रत्येक तीनवर्षको एक पटक संगै, एकै दिन, एकै तिथिमा पर्छ । त्यसकारण गत वर्ष सन् २००१ को बुद्ध जयन्ती तिब्बतीहरुले भारतीय पात्रोको जेप्ठ पूर्णिमाका दिन मनाएका थिए । यो वर्ष बृद्ध जयन्ती सन २००२, तिब्बती, सिक्किमे लाप्चे तथा भुटिया, अनि भुटानीहरुले बाँकी विश्वका बौद्धहरुसंगै जुन- २६ तारिखका दिन, एकै दिनमा वैशाख पूर्णिमा बुद्ध जयन्ती मनाए । किन यसो भयो ? भनेर खोज्दा, तिब्बती मान्यतानुसार को पात्रोमा सन् २००१ मा चन्द्र महिना कुल १२ वटा रहेछ, जब कि भारतीय चन्द्र पात्रोमा १३ वटा चन्द्र महिना देखियो । यहाँ भारतीय चन्द्र पात्रो भनिए तापनि यो चीन, नेपाल, भारत लगायतको विश्वका प्राय: देशहरुसंग मिल्दो रहेछ । चन्द्र वर्षको १३ वटा महिना हुनु भनेको चन्द्र अधिमास वर्ष Lunnar Leap year हुनु हो । सन् २००१ मा भारतीय पात्रोमा Lunnar Leap Year भएकोले गर्दा भारतीय चन्द्र पात्रोको चन्द्र महिना एक महिना बढेको र हेछ । त्यसले गर्दा तिब्बती एक महिना ढिलो हुने गरेको 'बुद्ध पूर्णिमा वा सागा दावा' यो वर्ष भारतीयहरुको पात्रोको तिथिसंग भेटिन प्ग्यो । यही चन्द्र अधिमास वर्ष Lunnar Leap year तिब्बतीहरुको पात्रोमा गत वर्ष जोडिएको थिएन । तर भारतीय पात्रोमा भने गत वर्ष नै Lunnar Leap Year जोडिएको थियो । जसले गर्दा Lunnar Leap Year को चन्द्र पात्रोमा एक महिना थपिन गई चन्द्र महिना १३ वटा भएको थियो ।

यो वर्ष(सन् २००२)को तिब्बती पात्रोमा भने चन्द्र महिना १३ वटा रहेछ अर्थात तिब्बती पात्रोमा यसपाली चन्द्र अधिमास वर्ष (Lunnar Leap Year) जोडिएको छ। यो तिब्बती Lunnar Leap Year ने गर्दा आगामी वर्ष सन् २००३ को बुद्ध पूर्णिमामा फेरी तिब्बतीहरुको भारतीय पात्रो भन्दा एक महिना बढी हुने भएकोले तिब्बती पात्रो मुताबिक 'सागा दावा' वा ' बुद्ध पूर्णिमा' ज्येष्ट महिनाको ज्येष्ठ पूर्णिमामा नै पुग्न जाने छ। किन भने यो वर्ष भारतीय पात्रोमा १२ वटा मात्र चन्द्र महिना रहेको छ र तिब्बतीमा एक महिना बढेको छ। यही तिब्बतीहरुको महिना बढोत्तरीले गर्दा अन्य बुद्ध जयन्ती सौर मासको प्रथम महिनाको वैशाख पूर्णिमा अर्थात विशाखा पूर्णिमामा नै पछं तर तिब्बतीहरुको चाहि सौर मासको दोसो महिना जेठको पूर्णिमामा पर्न जान्छ।

यस प्रकार पौराणिक कालदेखि चिल आएको चन्द्र पात्रो परम्पराको अधिमास वर्ष जोडने अन्तरालले गर्दा तिब्बती पात्रोमा आधारित चाडबाडहरु तथा बुद्ध पूर्णमा र सागा दावा एउटै अर्थ र एउटै आस्थाका आधार चिलआएको परम्परा भएर पिन दुईवटा परम्परा हुन पुगेको छ । यहाँ तिब्बती भाषामा भिनएको 'सागा' शब्दले तिब्बती भाषाकै शब्दकोश अनुसार विशाखा नक्षत्रयुक्त पूर्णमा बुद्ध पूर्णमा (Lunnar Full Moon Day of the month of vais'akha(April-May) in which Gautam Buddha was born, and in which he renounced the world and died) कै अर्थ दिन्छ अर्थात शाक्या मुनि गौतम बुद्धको जन्म, ज्ञान प्राप्ती तथा निर्वाण हुनु भएको दिनलाई नै जनाउँदछ ।

अन्तमा हामी संसारभरका सम्पूर्ण बौद्ध मार्गीहरुले आफ्नो धर्मको पवित्र दिनलाई भिन्दाभिन्दै दिनमा मनाउन भन्दा सधै एकै दिनमा मनाउन निव्यती तथा भारतीय पञ्चाङ्गको बीचमा भएका मर्ताभन्नता र Lunnar Leap Year जस्ता universal कुराहरुलाई सकेसम्म एकै वर्षमा र एउटै पादा र पानं सके बौद्ध समाजमा बुद्ध पूर्णिमा र सागा दावा भिन्दै हो कि भन्ने भ्रम नपर्ने थियो । आजको INTERNET / Computer को युगमा बेलैमा सम्बन्धित निकायहरुले चासो राखि दिनु भएमा सबैको भलाई हुने थियो । यस्तो मतभेदले एउटै बुद्ध भगवान पनि तिब्बती महायानी परम्परावादी र बाँकी अन्यको अलग्गै छ कि भन्ने भ्रम समेत छरिरहेको छ । अतः विश्वका हामी सम्पूर्ण बौद्धहरु एकै दिन एउटै तिथि एकसाथ बुद्धपूर्णिमा मनाउनका लागि आदरणीय पञ्चाङ्ग ज्ञानी पुज्य गुरुवरहरुमा सविनय यो सुकाव चढाउँदछ

भवतु सब्ब मंगलम् । - अणितमानः

1 GOVT of Sakkim र दलाईलामाका मेन श्रीखाड, धमेशालाबाट प्रकाशित जिते पात्रोहरु हेर्नुहोस् ।
2 विशाखा नै वैशाख महिना भएको कुरा, बृहत नेपाली शब्दकोश-नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान र अन्य संस्कृत नेपाली शब्दकोशहरु हेर्नुहोस् ।

3 The word Meaning of Tibetan word "sa-ga& sagahi-sla-wa" SARAT CHANDRA DAS TIBETAN ENGLISH DICTI ONARY* Reprint-1995, page. No1262-1263.

५औष /प /Tamang poem/कविता

कृति ह्याइला खोओ इत्राह्म

> ર્મેજી.રે. જે.યે. ળાતડ્ડા ર્વેજી.રે. જું.યે. ળાતડ્ડાળા સ્થ્રિજી.રે. જું.યે. ળાતડ્ડા

बोणान्ना बुंधाला धी. लट. यी.णा॥ क्षेत्रा, थ्री.याजा बेटाजा बुंखा.जा। हो.या ख्रेथा पू.या.या.याजा इ.ट.जथा ला.वी. वेटाजथा बुंखा।

दैनिक पाठ-पूजाका केही विधिहरर

-लामा ल्हाक्पा बमजन

विश्वव्यापी बौद्ध धर्मावलम्बीहरुमा तामङ जाति पिन एक हो । पुस्ता पुस्ता अघिदेखि नै तामङ जातिले बौद्ध धर्म अवलम्बन गर्दै आएको सर्वविदितै छ। तर कितपय क्षेत्रमा कितपय दृष्टिकोणबाट अवलोकन गर्दा तामडहरु कर्तव्यनिष्ठ बौद्ध नभई जातिगत बौद्धको रुपमा मात्र देखा पर्छ। अभ कितपय क्षेत्रितर त भन जातीय क्षेत्रबाट पिन टाढा पुगेको देखिन्छ। यसको मुख्य कारण अज्ञानता तथा पिरिस्थितिको दुष्प्रभावलाई नकार्न सिक्दैन। जातीय दृष्टिकोणबाट बौद्ध हुनुको साथसाथै शिक्षा तथा कर्मको दृष्टिकोणबाट पिन बौद्ध हुनु अति आवश्यक छ। आफूले मानिल्याएको धर्मको उचित ज्ञान हासिल गरी शारीरिक, वाचिक र मानिसक कर्मको साँचोमा ढाल्न सक्नु पर्दछ। भगवान बुद्धको शिक्षालाई जब हामी निस्वार्थ भावनाले हृदयमा बोधिचित्त उत्पन्न गरी शरीर, वचन र मनको कर्ममा लगाउन सक्छौ तब मात्र हामी एक कुशल बौद्धमार्गी बन्न सक्छौ।

सर्वप्रथम हम्रो शरीर, वचन र मनलाई दृहस्तरको श्रद्धा, भक्ति तथा विश्वाससित त्रिरत्न अर्थात बुद्ध, धर्म र संघप्रति समर्पित गर्न सक्नु पर्छ । आज हामीमा यसैको अभाव पर्याप्त मात्रामा देखा परेको छ । दैनिक जीवनमा हामीलाई त्रिरत्नप्रति त्रिद्धार समर्पित गर्ने भावना सृजना गर्नका निम्त प्रत्येक बौद्ध मार्गीको निम्ति साधारण प्रकारको केही विधिहरु यहाँ उल्लेख गरिन्छ :

- प्रत्येक बौद्धको घरमा आफ्नो क्षमता अनुसार पूजास्थान राख्न अनिवार्य छ जसलाई 'ल्हास्याम वा छ्योस्योम' भनिन्छ । ल्हास्याम कोठा सकेदेखि अलग्गै, केही ठूलो, उज्यालो, सफा-सुग्घर तथा आकर्षक हुनु पर्दछ । यस्तो भएमा आफ्नो अनि परिवारका सदस्यहरु लगायत अन्य भक्तजनको मनमा ल्हास्याममा परनासाथ शान्ति तथा आनन्द प्राप्त हुन्छ । ल्हास्यामको वाता-वरणले हामीलाई त्यसै त्यसै भगवानप्रति आकृष्ट गराउन सक्नु पर्छ ।
- २ आफ्नो योग्यता अनुसार ल्हास्याममा भगवान बुद्ध आर्यलोकितेश्वर(चेनरेजी) र गुरु पद्मसम्भव आदिको प्रतिमा (कु) तथा चित्र (फोटो) आदि विधिपूर्वक जुङ (मन्त्र) भरी प्रतिष्ठा(राप्ने) गरी स्थापना गर्न पर्दछ ।
- ३. यसरी त्हास्याम स्थापना भएपछि प्रत्येक बौद्धमार्गीको घरमा कम भन्दा कम एउटा ध्वजा, (दर्च्योग्) हुनु नितान्त आवश्यक छ। वर्षमा एक पल्ट क्षमतानुसार लामा पढाई नयाँ ध्वजा उठाउनु अभ असल हो। व्हास्याम र ध्वजा (दर्च्योग्) महायान बौद्ध मार्गीको बाहिरी रुपको परिचय चिन्ह हो।

४. बिहान सूर्योदय हुनु अघि नित्य पूजा चढाउने नियम बसाउनु पर्छ , पूजा चढाउन अघि पूजा कोठा बढारेर ताकहरु कपडाले पुछी सफा गर्नु पर्छ । पूजा चढाउने विशेष प्रकारका बटुकाहरु जसलाई छ्योपा ताड, छ्योपातिङ, दुन्छार भनिन्छ ।

राम्नरी सफा गरेर सफा कपडाले पुछेर सफा गरिएको ताकमा क्रमैसंग सजाउनु पर्छ । छ्योपातिङहरु बाँगो, टिङ्गो, अग्लो-होचो, फरक फरक तथा जोडेर राख्न हदैन ।

एउटा छ्योपातिडदेखि अर्कोको दुरी एउटा गहुँको दाना जित मात्र हुनु पर्दछ । त्यसपछि आफ्नो देब्रे तथा भगवानको दाहिनेतिरबाट सफा कितली अथवा लोहोटाबाट चोखो पानी 'ॐ आ हूँ ' मन्त्रोच्चारण गर्दै हाल्दै जानु पर्छ। जसलाई 'योन्छ्याब' चढाउनु भनिन्छ। पानी औधी नै भरी पनि होईन अनि आधा पनि हुनु हुँदैन। तिङको घेरोसम्म हुनुपंछ। यसो गर्नाले पानी उठाउँदा पोखिने डर हुँदैन।

छ्योपातिङको कममा चौथो तिङपछि पाँचौ स्थानमा पवित्र वत्ती। नडसल। सजाउनु पर्छ। त्यसपछि फेरि बाँकी तिङहरु लहरै सजाई पानी चढाउनु पर्छ। नङसल (बत्ती) बनाउँदा सफा रुइको सलेदो खिरिलो बटारेर नङसलमा दह्रोसंग अङ्याउनु पर्छ। सलेदो अग्लो तथा होचो हुनु हुँदैन। नङसलको माथिल्लो भागदेखि केही अग्लोमात्र हुनुपंछ। उसरी नै तेल, घउ(डाल्डा) पनि नङसलको माथिल्लो भागको निगचैको घरासम्म लाउनु पर्छ। ४. यसरी सबै तयार भएपछि बत्ती र धुप जलाउनु पर्छ अनि कलशको पवित्र जल छकँदै र य ख / ॐ आ हुँ को मन्त्रोच्चरण गरी पूजा मेघलाई अधिष्ठित गराउन पर्छ जसलाई कमैसंग छ्योयोन, श्याबसील, मेतोग, दुग्पोई, मरमे, डीछ्याब, स्यलस्हे, रोल्मो तथा संस्कृतमा अर्ध, पाद्यं, पुष्पे, धूपे, आलोके, गन्धे, नैवैद्य, शब्द भनिन्छ। अर्थ

असमका तामङहरुसंग उठबस गर्दा

सन् २००२ को फरवरीको ५ तारिखका दिन म असमकै दुई जना तामाड दाजुभाइसंग भारतको सुदुरपूर्व असमको पल्लैछेउ तिनसुकिया जिल्लाको धौला पुगें । धौला विशाल ब्रम्हापुत्र नदीको किनारमै फैलिएको अत्यन्त उवंर बस्ती रहेछ र यो अभ पूर्वमा रहेको अरुणाचल प्रदेशसंग जोडिएको गाउँ हो भन्दा हुने रहेछ । धौलाकै मेह्याकी, बुकापत्थरमा तामाङहरुको सानो बस्ती रहेछ, वर्षात्मा आउने ब्रम्हापुत्रको बाढी छेक्न नेहरुकै पालामा खनिएको माटोको विशाल वाँधको किनारमा अवस्थित मेस्याकीमा तामाउहरुले गएर बस्ती बसालेको लगभग पचास वर्ष भएछ । छ, सात घर योन्जनहरुको, र पाखिन, ग्याबा, मोक्तान, कालदेन, बम्जनहरुको केही घर गरेर लगभग ३० घर रहेछ, तामाङहरुको मलाई असमको यात्रा गराउने दुइ जना तामाङ दाजुभाइमध्ये एक जना ग्यावा र एकजना पाखिन हुनुहुन्थ्यो । बहाँहुरुको घर पनि मेस्याकी गाउँमै रहेछ, त्यसैले मेरो असमी तामाइहरुसंगको उठबस गर्दाको करीब एक महिनाको अडुडा मेस्याकी बुकापत्थर नै बन्यो । बुकाको अर्थ असमी भाषामा हिलो र पत्यरको अर्थ माटो 'खेती' भन्ने हॅंदौरहेछ । जस्तो नाम त्यस्तै रहेछ जमिन पनि बुकापत्थर को, कालो साथै चिसो माटो, अत्यन्त उर्वर । भनिन्छ, अहिलेसम्म खेतीवारीमा मल हाल्न् पर्दैन रे।

असम जानुको मेरो मुलतः दुई उदेश्यहरु थियो । पहिलो, असमका तामाडहरुका बारेमा थोरबहुत जान्ने र दोस्रो, योन्जनहरुको बंशावलीको खोजी गर्ने । यी दुवै काम आसामकै तामाङ दाजुभाइको सहयोग विना संभव हुने थिएन । वहाँहरुले मलाई भरपुर सहयोग गर्नु भयो । यसका लागि असमका तामाङ दाजुभाइहरु धन्यवादका पात्र छन्। एक महिनाको लामो बसाइ भरीनै मेरो साथमा लागेर चिने जानेको र जानैपर्ने कतिपय तामाङ बस्तीहरुमा वहाँहरुले मलाई लैजान् भयो । खास गरेर यसमा बाब्राम तामाङ्ख्यको योगदान अतुलनीय छ। हामी दुई भाई असमको तिनसुकिया जिल्लाको तामाङ बस्तीहरुमा लगातार एक महिना घुम्यौ । असमका तामाङहरुसंगको हाम्रो भेटघाट खास गरेर असमका तामाडहरुको स्थिति, समस्या र योन्जनहरुको वंशावली वृभन्ने कुरामा नै केन्द्रित रहयो । नेपाली मुलका मान्छेहरुको घना बस्ती भएको भारतको उत्तरपूर्वी र ाज्यहरुमा आसाम पनि एक हो । पछिल्लो तथ्यांक अनुसार असममा मात्रै ३० लाख नेपालीहरू रहेको बताइन्छ । त्यसमध्ये छ लाख चै तामाडहरू मात्रै भएको दावी पूर्वान्चल तामाङ बौद्ध संघको छ । हुन पनि आसामको तीनसुकिया, सोनितपुर, डिब्रुगढ, गोलाघाट, शिवसागर, नौगाउँ, बरपेटा आदि जिल्लाहरूमा तामाङहरुको घना बस्ती रहेछ र अरु जिल्लाहरुमा पनि तामाङहरु थोर बहुत छरिएका रहेछन् । तिनस्किया र डिब्रुगढ जिल्लामा पर्ने केहि तामाङ बस्तिहरु घुम्दा नै हाम्रो एकमहिना वित्यो । तीनसुकियामा जागुन, पावै, वनगाउँ, लेडु, लेखापानी, बरगोलाइ, टिपोड, आदि ठाउँहरुमा तामाङको बाक्लै बस्ती र हेछन् । त्यसमा पनि पावँ, बनगाउँमा तामाङहरुको घनावस्ती छ । भाण्डै तीनसय घर पावैमा मात्र रहेछ।

असममा तामाङहरू कहिले पुगे भन्ने कुरा यिकनसाथ भन्न नसिकए पिन बीसौ शिवको पूर्वाद्धदेखि नै अर्थात् सन् १९०० को शुरुदेखि नै तामाङहरूको असममा प्रवाह बढेको कुरा भने तथ्यकासाथ भन्न सिकन्छ। खास गरेर ब्रिटिश इणिड्या कम्पनी सरकारले असममा रेलको लाइन बिछ्याउन र कोइलाखादको खनाइ कार्य शुरु गरेपछि त असममा नेपालीहरूको ओइरो नै लाग्नथालेको कुरा थाहा हुन्छ। सन् १९३० देखि ६० को दशकसम्ममा त असममा नेपालीहरूको घना बस्ती बसीसकेको थियो। ज-जसले त्यसबेला जंगल फड़ानी गरी चारिकल्ला ठोके, आज त्यही माटी उनीहरूको सम्पत्ति र जीवन निर्वाहको साधन बनेको छ। अतः त्यसबेलादेखि ज-जसले लगातार असमलाई नै आफ्नो कर्म भूमि बनाउदै आए, तिनीहरूका अहिलेको दोसो र तेसो पुस्तालाई आफ्नो पूर्खौली थलोका बारेमा

केही पनि थाहा जानकारी छैन भन्दा हुन्छ । कत्तिको त दोस्रो पुस्तादेखि नै नेपालसंगको सम्बन्ध टुटेको पाइयो भने कतिको अभै आउ जाउ त छ तर

नेपालमा उनीहरुको केही पनि छैन।

असम चिया बगान, कोंडलाखाद र ग्यास उत्पादनका लागि प्रसिद्ध छ । अधिकांश नेपाली तथा बंगाली मूलका मान्छेहरु मात्र होइन सिडगै असमलाई त्यसैले पालेको छ भन्दा फरक पर्दैन । त्यसो त असममा माटोको कुनै कमी छैन र अधिकांश नेपालीहरुको त आफ्नो थोरबहुत खेती-वारी पनि छ तर पनि असमको भूमि हिउँदमा नाडगै बस्दोरहेछ । मानसरोवरबाट आउने विशाल बम्हापुत्र नदीको प्रवाह छ असमको बल्लो छेउदेखि पल्लोछेउसम्मै तैपनि हिउँदमा खेति नगर्ने परम्पराले असमलाई ठुलो घाटा पुऱ्याएको छ । अहिले त सबै मानिसको ध्यान चिया बगानितर गएको रहेछ ।

तर असम पनि आफैमा आकान्त छ, एकातिर बोडोह्छको बोडोल्याण्डको कुरा र अकॉतिर उल्फाह्छको संघर्षले। सैनिकहरु एल एम जी र ए के ४७ जस्ता आधुनिक हित्यारहरु बोकेर समूह समूहमा दिन रात गाउँ र बस्तिहरूमा हिडेको देखन पाउनु असमको लागि सामान्य कुरा रहेछ। आम जनता भने दुवैतिरबाट आहत रहेछन्, एकातिर सुरक्षा फौजको खतरा अकॉतिर उल्फा र बोडोहरुको खतरा। आफ्नै घर, गाउँ र बस्तिहरूमा पनि असुरक्षा, भय र पीडाका बीच बाँच्नु पर्ने अहिलेका आम नेपालीको नियति धेरै कालदेखि असमीहरुले पनि भोग्दै आएका रहेछन्।

नेपाली मूलका असमीहरुका लागि भने थप समस्या पनि रहेछ । अभी उनीहरु आफुलाई भारतीय हाँ र हाम्रो सुरका त्यहाँको सरकारले गर्छ भन्ने कुरामा विश्वस्त हुन सिकरहेका रहेनछन् । हुन त भारत सरकारले सन् १९६२ भन्दा अधिदेखि भारत आई बसोबास गरेका नेपालीहरुलाई भारतीय नागरिक सरह नै अधिकार हुने कुरा धेरै अधि नै घोषणा गरिसकेको हो । तर बीच बीचमा "विदेशी हटाओ" आन्दोलन उठ्छ र सन्नाटा छाउँछ । सन् ६० को दशकमा उठेको विदेशी हटाओ आन्दोलनले नेपाली मूलका मानिसहरुको मनमा एक प्रकार को भय जन्माइ दिएको छ । त्यसैले असमी नेपालीहरु देश अनुसारको भेष गर्नुपर्छ भन्ने मान्यतामा बढी अडिन खोज्दारहेछन् । यो अस्वाभाविक हो भन्न पनि मिल्दैन ।

आर्थिक रुपमा एक छाक खान र लाउन धौ धौ देखिँदैन। आफ्नो पक्की नै नभए पनि असममा आम रूपमा पाइने बाँसको भाटा र माटोले लिपेर र टोकौले छाएर बनाइएका व्यवस्थित घरहरु, त्यसको वरिपरि एक विघा जितको करेसावारी र दुइ चार विधाको खेतीवारी प्राय सबैको देख्न पाइन्छ। गर्न सक्नेलाई आसाममा माटोको दृ:ख छैन भन्दा हुने रहेछ । दोहोरो बाली नलगाए पनि चिया, तामुल, पान, सुपारी, टोकौ र मरीचको खेती नगदे बालीकै रूपमा हुँदो रहेछ। तामुल पान त असमीहरुको पाहुना सत्कार गर्ने मुख्य सगुन नै रहेछ । त्यहाँका आदिवासी असमीहरुको यो संस्कृति तामाङहरुले पनि अपनाइ सकेका रहेछन्। तर अहिलेसम्म पनि माटीमा आफ्नो कानुनी हक भने कायम नभएकोमा असमी नेपालीहरु चिन्तित देखिन्छन् । केही ठाउँमा माटोको लाल्पट्टा पाए पनि अधिकांश ठाउँमा बन विभागको तिरो तिरेको रसिद बाहेक अन्य माटोको प्रमाण उनीहरुसंग छैन । त्यसैले केही अन्योलता भएपनि धेरैमा अब त सरकारले हामीलाई निकाल्न सक्दैन भन्ने पनि लागेको छ तर कतिलाई भने खास गरेर सन् ७० को दशकपछि आसाम पसेकाहरुका लागि भने चिन्ताले छाडेको छैन, तर गजबको करा त अभी पनि असममा गरीखाने माटोको कुनै समस्या छैन भन्दा हुन्छ । अभी पनि कतिपय ठाउँमा चार किल्ला ठोकेर भाडी फडानी गरी खनजोत गरेपछि त्यहाँ उसको अधिकार कायम हुने ठाउँहरु पाइनु गजवकै कुरा

वाकि अर्को अकमा

भाषा साहित्य

५अ.म. / व्हा अीरवा /POEM

लभ.से. हेट.रेत.बाभ्वे वेस्हत

03

१८ धर्मराज तामड,

महाचीन ग्याल्साचे ज्याम्पेयाङ् ज्याल्बारी फाबा सीम्बु फेप्नाडजीम् खोपोड गाडला थोरी दान्छ्याजीम् माम डी बीबा खान्डोमा॥

> फुल्बोकी गांड थेन कुटुवालगांड माम डीचे थाजीम गुडला गांड क्युओ यार्बाला ग्याम स्हेडजीम् सोकरातीला इ्याकृन् ॥

सीम्बु साइग्ये ल्ह थान्जीम् तापा लाला छेपा कु-कुनु गुजेश्वरी ल्ह थान्जीम् याम्बुला डोरी ल्ह आक्खे॥

> ङ्याम्बु ग्ह्योओला क्युओ खार्सी मन्जुपतन् नाम्सा गी स्हेडसी मीन तोक थान्जीम् राडय्हुल्सारी फ्लीक दोजीम्॥

थेदुशी हेन्छे मीन ठुडजीम् ड्याम्बु ग्ह्योशीग्याम्से, चु याम्बु साडग्ये चुरी आफेप्साम् बीआम्याडसेला चु याम्बु॥

स्वयम्भु काठमाडौ

ढेण्-अ'/ढेण्-/छीग्मा/chig-ma/ (शब्दार्थ/words) 525 English नेपाली मीट'यट' 제도적" glacier हिमाल HC. पि.प.'प्रदश. snow हिंद हीट पट हैं पटक में top of the Mt. शिखर 中二子河 रे मेंग top of hill पहाडको भज्याड, देउराली, युम्को लेग.स. യ്വ് country राज्य, देश मृतार्यः king राजा M2.4. च्यातःश्रृष्. minister अमात्य, मन्त्री 8.2.4. र्जू के के वे 'प' Prime Minster

प्रधानमन्त्री पाल रखे secretary सचिव नुसार्थरः नेश्चर, एसिर. news समाचार लेपाया गुःधि vowel स्वर लेग.त. ले.ज. consonant व्यञ्जन à 45E last year गतवर्ष

PLEASE AVAIL THE FACILITY IN YOUR OWN LOCALITY COACHING FOR CLASS VII TO X & SPECIAL CLASSES FOR

PRIVATE CANDIDATES OF CLASS-X

SUB. : MATHS & SCIENCE (CBSE/ICSE)

VENUE: HYONZON DHEEM,

ABOVE DISTRICT COURT SICHEY

FROM JULY 2002,

वामङ वामयीज लोप्के (तामङ तामयीग वर्णमाला) सिकौ) भैमा भ /गु भै /यीगपा / VIG-PA / व्यञ्जनवर्ण / consonant

11 17 a 1741 (41/ YIG-PA) 24 = 344 U/Consonant					
म कः/ka	सः/kha	म् गः/ga	₹/ŋ/nga		
र्ड	ಹ	E	ित		
चः/ca	歌/cha	जः/za 5	₹/ta		
5:/Tha	इ:/da	तः/Ta	₹:/Tha		
दः/Da	नः/na स्थ	प:/pa	फः/pha		
बः/ba	म:/ma	यः/ya	₹:/ra		
ल:/la	वः/wa	सः/sa	स्ह्यः/shya		

5 6/ha

धेष्यः अपृ'धेः /यीग्मा/YIG-MA/ (स्वर वर्ण/vowel)					
मात्राहरू ELEMENTS	~	2	^	~	
ব্যে	জ	জ্য	জ	अँ	

मुक्षे.यः भेषा हुं मुं। JOINT LETTER /संयक्त वर्ण

k+Y=KYa J'T' kYa-ba- दाबिलो काठको पन्य kh+Y=KhYa B'Q' khYa-ba- टॉस्न् 리 +5 = 형 m+h=mha 引 mha ज्वांई 4 + 3 = 4 p+r=prA 型 pra-ba चर्को(नुनको स्वाद) 제 + 주 = 꾀 g+r=Kra 꾀 gra- घटना, दुर्घटना Q + Q = R b + l = blabla- छाँया 5+4=5 h+w=hwa 5 hwa- गहें 지 + 5 = 집 s+h=sha 왕 sha- छारे रोग पुठा भेषा full stop (बुमयीग) पूर्णविराम चिन्ह stress (syllable dst.) (थींग) विराम चिन्ह

{ } ड्रुंप'प्पेया Bracket (च्युप्यीग) कोष्ट चिन्ह

'भाषा 'भनेको राष्ट्र, राज्य, अनि जातिको पहिचान हो'

१८:५गः भुगःबः ०/३८:५पः भुगः/GANGTOK YULSA/गाङ्गतोक युक्सा-७

SIKKIM AKADEMY...

and urged them to work hard for the preservation and promotion of the tradition, culture and language of Sikkim. Two books-SURAJKUND: THE SIKKIM STORY by Alok K. Shrivastava and THE MEDICINAL PLANTS OF THE SIKKIM HIMALAYAS by Bijoy Gurung were also released on the occasion by the Chief Guest. In the morning hours of the same day, the first meeting of the General Council of Sikkim Akademy was held. The President of the Academy, Mrs. Jayshree Pradhan welcomed all the members and invited their active participation in the meeting. She also thanked the Chief Minister Mr. Pawan Chamling for his guidance, advice and patronage of the Akademy. After a thorough discussion about the aims and objectives of the Akademy agenda and items of the day among the members, certain concrete resolutions as regards the formation of Executive Board, Election of vice-President . Formation of Finance Committee etc. were adopted. The following members were elected/nominated as the members of the Academy for another five years. President- Mrs. Jayshree Pradhan, Vice-President-cum-Chairman of Finance Commit-

स्व. महागुरु नोर्बु लामाको ४९ औं दिनको शुद्धिकार्य सम्पन्न

२६ जुलाई गाङ्तोक ।विश्व महायान बौद्ध संघका संघनायक तथा अखिल भारतीय तामङ बौद्ध संघका धर्मनायक स्व. महागरु नोर्ब लामाको ४९ औं दिनको श्द्विकार्यको अवसरमा सिक्किम तामङ बौद्ध संघको तत्वावधानमा सिच्छे स्थित 'देछेन छूयोओ लिङ' गोन्पामा उहाँका दिवंगत अन्तरात्मा तथा दिव्य चेतना धर्म धातुमा विलीन हनका साथै अमिताभ बद्धका सःखवती क्षेत्रमा त्रिकाय अर्थात धर्मकाय, सम्भोगकाय औ निर्माणकायमा परिणत हुन सकोस् भनी कोन्छ्योग सुम प्रति सविनय प्रार्थना गर्दै हामी सिक्किम तामङ बौद्ध संघका पदाधिकारीहरु लगायत मणिपा संघ, गोन्पा समितिका सदस्यगणद्वारा मणि मोन्लमको पूजा अनुष्ठान सम्पन्न गरियो स्मरण गर ाईन्छ कि अति आदरणीय महागुरु स्व. नोर्ब लामा म्हेमेको मिति ८-६-२००२ अपरान्ह ३.३० बजे असमको लेखापनी स्थित आफनै गोन्पामा आकस्मिक निधन भएको थियो । महायान तथा हिनयान बौद्ध धर्मको क्षेत्रमा गहन ज्ञान हासिल गर्न भएका महागरु स्व.नोर्ब लामा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको विभिन्न धार्मिक संघ संस्थाहरुमा विभिन्न स्तरको पदभार ग्रहण गर्न भएको थियो । विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरुको भ्रमण तथा विभिन्न परस्कारहरुले सशोभित महागरको ८७ वर्षको उमेरमा महापरिनिर्वाण भएको थियो।

सिक्किम तामङ बौद्ध संघको तत्वावधानमा भएको स्व. महागुरुको ४९ औ दिनको शुद्धिकायंको अवसरमा संघका सल्लाहकार कुमार ह्योन्जन, भूतपूर्व शाखा सचिव निमा थिङले उपस्थित श्रद्धालु भक्तजनहरू माभ्र स्व. महागुरु नोर्बु लामाको व्यक्तित्ववृत्त, उहाँको धर्मज्ञान, उपदेशहरु हामी सम्पूर्ण बौद्धहरूकै लागि उपयोगी र मार्गदर्शक हुनेकुरा बताउनु भयो। त्यसरी नै भारतमा र तामङ जनसमुदायमा महायानी बौद्ध धर्मको विकासप्रति स्व. महागुरुको भूमिका तथा योगदान महत्वपूर्ण रहेको बताउनु भयो। गोन्पाका मूल धर्मगुरु ग्यूमें मोक्तानले 'हामीले ठूला गुरुहरुबाट उहाँहरुकै जीवनकालमा योग्य उपदेशहरु लिने, आदर मान-सम्मान गर्ने गर्नु पर्छ, मृत्यु पश्चात जत्रै गुणगान गाए पनि त्यो हाम्रो लागि उपयोगी हुने छैन, न त मृतकलाई नै लाभदायक हुन जान्छ।' भन्नु हुँदै स्व. महागुरु को ४९ औ दिनको शुद्धिकार्य अनुष्ठान समापन गर्नु भयो।

tee- Mr. Norden Tsering Bhutia, General Secretary- Mr. G.S. Lama, Member of Executive Board-Mr. Pasong Namgyal, Member of Executive Board- Dr. (Mrs) Pushpa Sharma, Member of Executive Board-Mr. Kiran Rasaily, Member of Executive Board -cum-Rep. of Limboo language - Mr. B.B. Subba, Financial Advisor -cum- member Secretary Finance Committee - Mr. T.P Koirala, Rep. Department of Cultural Affairs-cum Member of Executive Board-Mr. H.K. Karki, Member of Executive Board-Mr. Kiran Rasaily, Rep. of Namgyal Institute of Tibetology-cum-Member of Finance Committee-Dr.Rinzin.N. Bhutia, Member of Finance Committee- Mr. Ganga Kaptan, Rep. of Education Department- Mr. Hari Bhakta Sharma, Rep. of Sahitya Akademy Winners- Mr. Girmi Sherpa, Rep. of languages: Mr. Ugen Lepcha (Lepcha), Mr. Santosh Alley (Magar), Dr. Shanti Chhetri (Nepali), Mrs. Durga Kasaju (Newari), Mr. B.B. Rai (Rai), Mrs. Sonam Phuti Sherpa (Sherpa), Mr. S.K.Mukhia (Sunuwar), Mr. Kumar Yonzon (Tamang), Mrs. Padma Gurung (Gurung). Remaining members will be elected and inducted to the Board in later dates.

शोक समवेदना

विश्व महायान बौद्ध संघका संघनायक तथा सम्पूर्ण तामङ बौद्धहरुका अति आदरणीय महागुरु नर्बु लामा म्हेमेको मिति ८-६-२००२ अपरान्ह ३.३० मा आकस्मिक निधन भएको दुःखद समाचारले हामी स्तब्ध बनेका छौं। महागरु म्हेमेको निधनले सिक्किम तामङ

बौद्ध संघ लगायत विश्वका सम्पूर्ण तामङ सन्तानहरुमा एक अपूरणीय क्षति हुन पुगेको छ । उहाँ जस्ता ज्ञान र गुणले सम्पन्न तथा करुणाका पात्र तामङ समाजमा उत्पन्न हुन धेर समय लाग्ला । उहाँले जीवन पर्यन्त दिएका ती अमुल्य शिक्षाहरु हामी माफ सदैव मार्ग दर्शक भएर रहि रहने छ ।उहाँका अन्तर आत्मा तथा दिव्य चेतना धर्म धातुमा विलीन हुनका साथै अमिताभ बुद्धका सुःखवती क्षेत्रमा त्रिकाय अर्थात धर्मकाय, सम्भोगकाय औ निर्माणकायमा परिणत हुन सकोस् अनि उहाँका शोकित परिवार तथा पूर्वाञ्चल तामङ बौद्ध संघका शोकाकुल सदस्यवर्गलाई म्हेमेको देहावसानले पर्न गएको आघात सहन गर्ने शक्ति दिउन् भनी कोन्छ्योग सुम प्रति सविनय प्रार्थना गर्दै हामी सिक्किम तामङ बौद्ध संघका सम्पूर्ण परिवार शोक समवेदना प्रकट गर्दछौ ।

જ્યું. ૧૧. જે. ૧૨. ૧૧. ફું. ફું.

श्रीकम तामङ बीद्ध संघ सिविकम तामङ बीद्ध संघ

केन्द्रीय कार्यालय, गान्तोक

Published By Hyonzon Publication, Advisor, Lama Lakpa Bomzon, Chief Editor: Tamang Kumar Hyonzon, Guest Editor: Tamang Ajitman Lopchen, Assistance Editor: Tamang Nima, Marketing Manager Tamang Diwang Ghishing, MAILING ADDRESS: E-mail:- gangtokyulsa@yahoo.com K. HYONZON SCHEY BUSTY, P.O. GANGTOK PIN-737101, SIKKIM, INDIA, PRINTED: BABA OFFSET TADONG, GANGTOK, STATED: BABA OFFSET